

DOKUMENTI PAR LATVIJAS VALSTS
STARPTAUTISKO ATZĪŠANU,
NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANU UN
DIPLOMĀTISKAJĪEM SAKARIEM

1918 – 1998

Latvijas arhīvistu biedrība
Latvijas Republikas Ārlietu ministrija
Latvijas Valsts vēstures arhīvs

DOKUMENTI PAR LATVIJAS VALSTS
STARPTAUTISKO ATZĪŠANU,
NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANU UN
DIPLOMĀTISKAJĪEM SAKARIEM
1918 – 1998

Sērija
LATVIJA STARPTAUTISKAJĀS ATTIECĪBĀS

NORDIK 1999

Labi vārdi labam darbam, ko paveikuši labi cilvēki!

Latvija ir valsts ar unikālu pagātņi un lielu nākotni.

Dokumentējot savu pagātņi, mēs dokumentējam arī nākotņi.

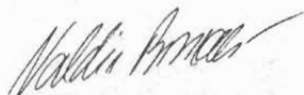
Materiāli par 1918.—1940. gadu, kuri atspoguļo Latvijas valsts rašanos, starptautisko atzīšanu un ārpolitiskās darbības galvenos virzienus, deviņdesmitajos gados atdzīvojās un apliecināja Latviju no jauna. Pārmantojamība un pēctecība kļuva par atjaunotās Latvijas spēku.

Daudz paveikts kopš neatkarības atjaunošanas.

Daudzi pelnījuši labus vārdus par padarīto. Šī grāmata ir pateicība Latvijas diplomātiem — visos laikos un visās zemēs.

Paldies visiem, kas strādāja,
lai taptu šī grāmata un Latvija un, apzinoties savu unikālo pagātņi,
droši iesojotu nākamajā tūkstošgadē.

Ārlietu ministrs *Dr.* VALDIS BIRKAVS

Ievads

Klajā nāk grāmata *Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem. 1918—1998*, ko sagatavojis Latvijas Ārlietu ministrijas arhīvs sadarbībā ar Latvijas Arhīvistu biedrības, Latvijas Valsts vēstures arhīva un Latvijas Universitātes zinātniekiem un speciālistiem.

Tas ir vēsturisku dokumentu apkopojums par Latvijas valsts nodibināšanu un atzīšanu, sākot no 1918. gada novembra, un tās likteni 20. gadsimtā starptautisko attiecību kontekstā. Šie materiāli ir skaidra liecība Latvijas valsts pastāvēšanas kontinuitātei 80 gadu garumā, neraugoties uz vairākām okupācijām no 40. līdz 90. gadiem. Pasaulē nav bijis šāda veida precedentu, kad vairākus gadu desmitus neatkarīga valsts pastāv *de iure*, kaut arī *de facto* tā ir citas valsts sastāvdaļa. Ilglaicīga *de iure* pastāvēšana ir starptautisko tiesību fenomens, kas tomēr bijis labvēlīgs Latvijai un tās kaimiņiem Igaunijai un Lietuvai.

1990.—1991. gadā Latvijas Republika atjaunoja valstisko neatkarību, un, lai gan citas valstis atzīšanas aktos lietoja dažādus formulējumus, nenolieciami, ka valsts *de iure* pastāvēšanas atzīšana ir sekmējusi Latvijas starptautisko sakaru atjaunošanu.

Šī grāmata ir liecinājums arī tam, cik liela nozīme valsts suverenitātes nodrošināšanā ir ārlietu dienestam, piemēram, diplomātu K. Zariņa, A. Bilmaņa, J. Feldmaņa, A. Dinberga, O. Grosvalda un citu pašreizējā darbam Latvijas valsts uzturēšanā okupācijas gados.

Valsts suverenitātes garantijas tiek balstītas uz savstarpēji izdevīgām divpusējām un daudzpusējām attiecībām, kā arī uz līdzdalību starptautisko drošību sekmējošos procesos un institūcijās. Arī šodien Latvijas suverenitātes nodrošināšanā, valsts sociālpolitiskajā, ekonomiskajā un cilvēcis-kajā attīstībā īpaša nozīme ir Latvijas ārlietu dienestam.

ALBERTS SARKANIS, *Dr. hum.*

.Latvijas vēstnieks Somijā

Arheogrāfiskais priekšvārds

Grāmata *Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem. 1918—1998* radusies kā Ārlietu ministrijas arhīva uzziņu sistēmas turpinājums, lai atrastu, sakārtotu un sagatavotu publicēšanai valsts atzīšanas un starptautisko attiecību veidošanas pamatdokumentus. Krājumā sniegta Latvijas Republikas izveidošanās un pastāvēšanas periodu vēsturiskā analīze un juridiskais vērtējums no starptautisko tiesību viedokļa, apkopoti dokumenti par divpusējo attiecību nodibināšanu, neskarot Latvijas iesaistīšanos starptautiskajās organizācijās. Krājumu var izmantot ārlietu dienesta darbā, zinātniskās pētniecības un mācību nolūkiem, skaidrojot Latvijas Republikas valstiskuma vēsturi Latvijā un ārvalstīs.

Latvijas Republikas atzīšanas un diplomātisko attiecību nodibināšanas un atjaunošanas dokumenti apzināti un atlasīti publicēšanai vairāku arhīvu fondos:

1. Par Latvijas atzīšanu no 1918. līdz 1940. gadam ar ārlietu darbību saistīto Latvijas Republikas valsts varas un pārvaldes iestāžu fondos Latvijas Valsts vēstures arhīvā.

2. Par Latvijas neatkarības atjaunošanas atzīšanu un diplomātisko attiecību atjaunošanu un nodibināšanu, sākot no 1991. g. 21. augusta līdz mūsdienām:

- LR Ārlietu ministrijas arhīvā, Ministrijas fonda sērijā Nr. 210 "Dokumenti par Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu un diplomātisko attiecību atjaunošanu un nodibināšanu" un vizuālo dokumentu sērijā;

- LR diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību arhīvos par notikumiem 1991. un turpmākajos gados;

- LR Saeimas arhīvā par Augstākās Padomes darbību saistībā ar ārlietām no 1990. gada un turpmākajos gados;

- LR Valsts kancelejas arhīvā par Ministru Padomes darbību 1991. un turpmākajos gados;

- Latvijas Valsts arhīvā par neatkarības atjaunošanu pēc 1991. g. 21. augusta LR Augstākās Padomes fondā.

3. Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā.

4. Latvijas muzejos.

5. Citu valstu ārlietu ministriju arhīvos diplomātiskās sarakstes ceļā.

Krājums sastāv no trīs daļām, katrā ir attiecīgā perioda vēsturiskā analīze, 1. un 3. daļā ievietota pēc tematikas un hronoloģijas atbilstoša dokumentu daļa. Publicētajiem dokumentiem ir vienota numerācija.

Krājumam pievienoti vairāki pielikumi:

- publicēto dokumentu rādītājs hronoloģiskā secībā;

• Latvijas valsts atzīšanas, diplomātisko attiecību nodibināšanas un atjaunošanas datumu rādītājs valstu alfabētiskā secībā;

- biogrāfiskais rādītājs;
- bibliogrāfiskais rādītājs;
- krājumā pieminēto personu rādītājs;
- lieto to saīsinājumu rādītājs;
- satura rādītājs.

Publicēšanai 1. daļā izvēlēti oficiālie Latvijas valsts atzīšanas dokumenti no valsts izveidošanas līdz 20. gadu beigām. Līdzās *de iure* un *de facto* atzīšanas dokumentiem publicēti arī vairāku valstu apsveikumi, kuriem konkrētajā vēsturiskajā situācijā bija politiska nozīme.

3. daļā publicēti 1991. un turpmāko gadu neatkarības atjaunošanas atzīšanas dokumenti un diplomātisko attiecību atjaunošanas un nodibināšanas procesus noslēdzošie dokumenti. Ja diplomātisko attiecību nodibināšana notikusi notu apmaiņas ceļā, publicēta pēdējā nota, ar kuru vienošanās tiek noslēgta. Par neatkarības atzīšanu publicēšanai izvēlēti valdību, ārlietu ministriju vai augstāko valsts amatpersonu paziņojumi. Retos gadījumos tie ir preses paziņojumi.

Katram dokumentam sastādīts virsraksts, kurā uzrādīts autors, sastādīšanas laiks, dokumenta veids un saturs. Virsrakstos lietoti pilnie valstu nosaukumi, leģendā un skaidrojumos īsie nosaukumi. Dažos gadījumos virsrakstā sniegts notikuma datums, ja dokumenta sastādīšanas laiks atšķiras no notikuma laika. Pēc dokumenta teksta sniegta leģenda — norāde par dokumenta glabāšanas vietu, autentiskumu, valodu, tulkojumu, nosūtīšanas veidu, datēšanu, dienesta atzīmēm. Leģendās lietoti saīsināti arhīvu un dokumentu uzskaites vienību nosaukumi. Pirmo reizi pieminot, sniegts pilns pieraksts, piemēram: "Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2570. fonds, 3. apraksts, 841. lieta, 3. lapa", turpmāk saīsināts pieraksts: "LVVA, 2570. f., 3. apr., 841. l., 3. lp.". Tekstuāla rakstura skaidrojumi sniegti pēc dokumenta leģendas un apzīmēti ar cipariem. Dokumentos pieminētajiem personu vārdiem pievienota zvaigznīte, un tas nozīmē, ka vārds iekļauts personu vai biogrāfiskajā rādītājā. Biogrāfiskās ziņas par dokumentos pieminētajām personām sniegtas apjomā, kāds šobrīd ir sastādītāju rīcībā. Lielākā apjomā sniegtas ziņas par Latvijas ārlietu dienesta darbiniekiem; par vēstures literatūrā plaši aprakstītām personām sniegtas īsas ziņas, nosaukti ieņemamie amati publicēto dokumentu sastādīšanas laikā.

Lielākā daļa krājumā iekļauto dokumentu tiek publicēti pirmoreiz. Latvijas valsts atzīšana pēc 1918. gada aprakstīta, analizēta un daudzi atzīšanas dokumenti citēti 1941. gadā ASV Kalifornijas universitātes izdotajā pētījumā "Robežvalstu diplomātiskā atzīšana. 3. daļa. Latvija" (*Malbone W. Graham. The diplomatic recognition of the border states. Part III: Latvia. — Berkeley, 1941.*).

Apjomīgi dokumenti publicēti saīsinātā veidā, izlaižot daļas, kas nav tiešā veidā saistītas ar krājuma tematiku. Teksta izlaidumi apzīmēti ar kvadrātiem un norādīti izlaisto teksta daļu apzīmējumi un saturs.

Diplomātiskie dokumenti — sarakste vēstuļu un notu veidā, vienošanās, memorandi, kopīgie komunikē, deklarācijas, paziņojumi, ārlietu resoru preses paziņojumi un valdību lēmumu teksti — lielākoties publicēti tulkojumos. Divdesmitajos un trīsdesmitajos gados par diplomātiskās sarakstes valodu visbiežāk lietoja franču valodu, pēc Otrā pasaules kara diplomātijā dominē angļu valoda. Diplomātiskās sarakstes noteikumi paredz iespēju sagatavot dokumentus valsts valodā, bet, lai adresātam nerastos problēmas ar teksta tulkošanu, notām, vēstulēm vai citiem sarakstes dokumentiem pieņemts pievienot neoficiālu tulkojumu, visbiežāk šim nolūkam lietojot angļu valodu. Krājumā publicētie dokumenti tulkoti no oriģinālvalodas un dokumenta valoda parasti norādīta piezīmē par tulkojumu. Ja dokumentam ir identiski teksti vairākās valodās un tas ir minēts dokumentā, leģendās norāda tikai to valodu, no kuras izdarīts tulkojums. Ja publicē tulkojumu no neoficiālā tulkojuma, tad uzrāda arī to valodu, kādā sastādīts dokuments, un pievieno norādi "tulkojums no neoficiālā tulkojuma ... valodā". Agrāko gadu dokumentu tulkojumos saglabātas stila īpatnības un mēģināts veidot mūsdienu valodai pieņemamas izteiksmes formas. No identiskiem dokumentu tekstiem (parasti līgumveida dokumentiem) svešvalodā un latviešu valodā publicēšanai izvēlēts teksts latviešu valodā. Latviešu valodā sastādītajos dokumentos saglabātas valodas un stila īpatnības, labotas gramatiskās kļūdas un pārrakstīšanās. Izlaistie vārdi, vārdu vai teikumu daļas iekļautas kvadrātiem. Izlaistās teksta daļas konstatētas, salīdzinot ar tekstiem citās valodās.

Dokumentu virsrakstos, leģendās, skaidrojumos, pielikumos lietots Latvijā pieņemtais īsais datuma pieraksts, dokumentu tekstos — pilnais datuma pieraksts.

Personu vārdiem saglabāta rakstība oriģinālvalodā un tie iespiesti kursīvā, ja dokuments tulkots no angļu, franču vai spāņu valodas. Ja dokuments ir latviešu valodā un personas vārds ir latviskots, sniegta latviskotā forma un biogrāfiskajā rādītājā aiz uzvārda iekavās rakstība oriģinālvalodā, ja tā ir zināma. No krievu valodas tulkotajos dokumentos personu vārdi latviskoti, ja personas vārds ir plaši zināms; mazāk zināmu personu vārdiem sniegta to rakstība angļu, franču vai spāņu valodā, kas noskaidrota citos dokumentos — pilnvarās, pavadnotās u. c.

Dokumentu autentiskums norādīts dokumenta leģendā. Bieži vien leģendās minēts "apliecināts noraksts" vai "apliecināta kopija" un pievienota norāde, ka publicētais valdības vai ārlietu resora dokuments nosūtīts Latvijas ārlietu resoram kā notas pielikums. Ļoti straujā notikumu attīstība 1991. g. augustā un septembrī prasīja arī ļoti ātru ārlietu dienesta darbību un

informācijas apmaiņu, tāpēc dokumentu nosūtīšanai bieži lietoja faksu vai teleksu. Leģendās atspoguļots arī dokumentu nosūtīšanas ceļš, kas no sastādītāju viedokļa palīdz radīt priekšstatu par ārkārtīgi saspringto laiku un ārlietu dienesta darba apstākļiem arī tehniskā ziņā. Dažkārt dokumenti tika sūtīti uz jebkuru Latvijas valsts iestādē darbojošos faksu ar lūgumu nogādāt tos adresātam. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc dokumenti atrodas vairāku iestāžu fondos. Ārlietu ministrijā 1991. g. augustā strādāja nedaudz vairāk par desmit darbiniekiem un ārlietu darbībā nebija skaidra funkciju sadalījuma starp valsts iestādēm.

Dokumentu krājums sastādīts LR vēstnieka Somijā *Dr. hum.* Alberta Sarkaņa vadībā.

Krājuma raksti par Latvijas valsts vēstures periodiem tapuši *Dr. habil. hist.* Ineša Feldmaņa zinātniskajā vadībā.

Recenzents *Dr. hist.* Ilgvars Butulis.

Redaktors Ainis Cinis.

1. daļas priekšvārda autors *Dr. habil. hist.* Inesis Feldmanis. Dokumentu atlasī un sagatavošanu publicēšanai veica *Dr. hist.* Ēriks Jēkabsons un Valters Šcerbinskis.

2. daļas priekšvārda autori *Dr. habil. hist.* Inesis Feldmanis, Astra Aleksandra Freimanis, Ainārs Lerhis un *Dr. iuris.* Ineta Ziemele.

3. daļas priekšvārda autori Ainārs Lerhis un Ineta Ziemele. Dokumentu atlasī un sagatavošanu publicēšanai veica Lolita Eriņa, Olga Krastiņa, Andis Kudors, Ainārs Lerhis, Sarmīte Šāvēja, Eva Vijupe.

Vizuālo materiālu publicēšanai izvēlējās Lolita Eriņa.

Diplomātiskos dokumentus tulkoja Elīna Čaklā, Lolita Eriņa, Astra Aleksandra Freimanis, Olga Krastiņa, Lolita Lenkeviča, Silvija Lūcija Limane, Gundega Pumpure, Sarmīte Šāvēja, Eva Vijupe.

Anotāciju angļu valodā uzrakstīja Astra Aleksandra Freimanis.

Projekta vadītāja Sarmīte Šāvēja.

Informācijas vākšanā un precizēšanā piedalījās ministrijas un pārstāvniecību darbinieki.

Tikai septiņi gadi ir pagājuši kopš Latvijas neatkarības atgūšanas, vēl nav sakārtoti visi arhīvi un ir iespējami atradumi gan valsts iestāžu, gan personīgajos arhīvos. Krājuma sastādītāji iecerējuši izdot šo krājumu arī angļu valodā, tāpēc būsīm pateicīgi par katru padomu un papildinājumu.

Gatavojot dokumentus publicēšanai, ir uzkrāta pieredze un radušās idejas gan diplomātiskās valodas pilnveidošanas, gan dokumentu publicēšanas jomā. Diplomātisko dokumentu publicēšana papildinās Latvijas mūsdienu vēstures avotus, un, ja šis krājums gūs atsaucību, tad iesāktā sērija "Latvija starptautiskajās attiecībās" varētu tikt turpināta un kļūt par nozīmīgu ieguldījumu Latvijas ārpolitikas un diplomātijas vēstures izpētē.

SARMĪTE ŠĀVĒJA

Summary

There comes a point in time, when one is almost inevitably led to subscribe to a Socratic world view, wherein it is held that there are two concurrent and simultaneously existing realities — on the one hand, the events and emotions one experiences on a daily basis via empirical evidence, and, on the other, a series of invisible “spheres”, which exist on a purely metaphysical level, and reflect or predict these empirical events. At times, these two simultaneous realities collide, and events from the past fuse with those of the present — and, occasionally, with those yet to come.

Such is the history of the Baltic State of Latvia, and subsequently, such is the nature of this book.

Latvian history has always been subject to its geographical location, and has been the battleground of conflicting political interests for neighbour nations. WWI came upon Latvia in the spring of 1915, when German forces seized the Kurzeme region, and thus, changed Latvia forever. Latvia experienced a massive flow of war refugees, and suffered considerable material loss. However, it was this very experience that provided the necessary spark for the initial flame of a sense of national identity, which, in turn, was the creative force behind the founding of the ideological and political movements in Latvia.

From the onset of Latvia's journey towards becoming an independent and democratic state, the Latvians considered themselves a part of both the European and the world communities. Latvian foreign policy both in the very early years of its existence, as well as during the following 22 years of independent statehood was geared towards establishing close cooperation with the nations of the west; among these relations can be mentioned Latvia's membership in the League of Nations. By the time Latvia joined the League of Nations, most of the nations of the world had granted it official recognition as an independent state and thus, Latvia continued to develop as a civilized European state which promoted and cherished education, culture, agriculture, machinery, and, above all, its hard-won independence, which came at a very high price in terms of human sacrifice. Alas, this great sacrifice was not to be the last, as Latvia enjoyed national independence for only 22 years before it again became an object of desire in the eyes of Nazi Germany and the Soviet Union.

The collection of documents included in this book illustrates, without a doubt, that history has a way of repeating itself; the wise will utilize these repetitions as a means of changing the future — the indifferent will reject them as visions of a fading past. This work opens with introduction in

Latvia's history beginning with the 16th century and ending with Latvia's tragic loss of national independence in the summer of 1940 it offers thoughtful and concise picture of the beginnings of Latvian national identity, of the events which led to the birth of the independent Republic of Latvia on the 18th of November, 1918, of the work of the fledgling Latvian diplomatic corps abroad, of Latvia's efforts for security guarantees and a place for itself on the stage of international politics, of its unsuccessful policy of absolute political neutrality (completely unfeasible at the time, due to geographic location), and of the tragic of Latvian sovereignty and independent statehood. The years 1939-1940 signaled the tragedy of an era in Latvian history, diplomacy and foreign policy. Although Latvia had signed agreements with both Germany and the Soviet Union that, from the Latvian point of view served as the cornerstone of Latvia's continued independence and existence, but upon the political marriage of Nazi Germany and the Soviet Union via the signing of the Molotov-Ribentropp Pact, these cherished agreements became null and void in the eyes of the aggressor, and, unfortunately, in the face of the multiplying horrors of WWII, virtually insignificant to Latvia's one-time allies and/or friends in the west. This fact, combined with the League of Nations inability to guarantee peace were the moving forces that changed the face of not only Latvia, but of all of Europe both during the war, and, most visibly, after it.

The second part of the book examines the legal and political nuances of Latvia's new post-war status within the context of international law during the 50 years of Soviet occupation. Even though Latvia no longer existed as an independent state *de facto*, the majority of the free world continued to recognize its existence as a legally valid entity *de iure*. Mention should be made of the fact that both from a legal and a political point of view, this continued recognition was a precedent. The fact of the occupation and subsequent annexation of Latvia by the Soviet Union, as well as the internationally advertised mock elections via which Latvia was said to voluntarily have joined the U.S.S.R. was met with mixed emotions by the international community, which was still reeling from the war. There was variations in the degrees of support each nation was willing to offer the occupied Baltic States.

Though the 50 years of occupation have had long-lasting effects on Latvia, the third part of the book brings us to a Latvia survived 5 decades of Soviet occupation without losing hope, and without sacrificing its mother tongue or its culture; It survived the implementation of the massive Soviet policy of Russification, and the deportation of its native population. In 1991, Latvia once more raised the red-white and red flag and declared itself a free state and, once again, the nations of the free world

supported this gallant effort via repeatedly (and, in some cases, initially) granting it their *de iure* recognition.

“A Document Collection On the International Recognition of Latvia, Renewed Independence, and Diplomatic Relations. 1918–1998” is a work that is an absolute original — it includes a large selection of authentic documents, both from the initial period of Latvian statehood (1918–1940) and from the second period of renewed Latvian independence (1991–1998), wherein one can examine documents relating to recognition of Latvia as a State, but also having to do with the establishment of diplomatic relations. Hence, this work is an absolute “must-read” for anyone in any way connected with the fields of diplomatic service history and international law, and can also be utilized as a text for political studies students at the middle and higher education levels.

ASTRA ALEXANDRA FREIMANIS

Saturs

Labi vārdi labam darbam, ko paveikuši labi cilvēki! LR ārlietu ministrs <i>Dr. V. Birkavs</i>	5
---	---

Ievads. LR vēstnieks Somijā, <i>Dr. hum. A. Sarkanis</i>	7
Arheogrāfiskais priekšvārds. <i>S. Šāvēja</i>	9

I DAĻA

Latvijas valsts: rašanās, starptautiskā atzīšana un ārpolitiskās darbības galvenie virzieni (1918–1940) <i>I. Feldmanis</i>	15
Latviešu politiskā nacionālisma rašanās	16
Ceļā uz 1918. gada 18. novembri	18
Latvijas valsts proklamēšana	23
Attiecību noregulēšana ar Vāciju. Atbrīvošanās kara sākums	25
Latvijas starptautiskās atzīšanas jautājums	
Parīzes Miera konferencē	28
Atbrīvošanās kara norise. Kara pieteikums Vācijai	29
Atbrīvošanās kara beigas	32
Cīņa par Latvijas starptautiski tiesisko atzīšanu 1920. gadā	33
Latvijas atzīšana <i>de iure</i>	35
Latvijas ārējās drošības problēma parlamentārisma periodā	39
Latvijas ārpolitiskās darbības galvenie virzieni autoritārisma periodā	43
Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu (1918. g.–20. gadu beigas)	59

II DAĻA

Latvijas valsts okupācijas gados (1940–1991)	
<i>I. Feldmanis, A. A. Freimanis, A. Lerhis, I. Ziemele</i>	127
Latvijas okupācija un aneksija 1940. gadā	127
Latvijas diplomātu reakcija	131
Valstu reakcija	135
Rietumvalstu nostāja Baltijas valstu trimdas valdību jautājumā	138

1940. gada notikumu juridiskais novērtējums	139
Latvijas jautājums Otrā pasaules kara laikā	139
Baltijas valstu jautājums aukstā kara gados	146
Baltijas valstu jautājums tautu nacionālās atmodas gados	163

III DAĻA

Latvijas neatkarības atjaunošana un atgriešanās	
starptautiskajā sabiedrībā (1991–1998) A. Lerhis, I. Ziemele	187
Valsts apvērsums Padomju Savienībā 1991. gada augustā	187
Neatkarības starptautiskās atzīšanas pirmie soļi 1991. gadā	190
Neatkarības starptautiskās atzīšanas izvēršanās	192
PSRS nostājas evolūcija Baltijas valstu neatkarības jautājumā	196
Latvijas uzņemšana Eiropas Drošības un sadarbības apspriedē	201
Baltijas valstu iestāšanās ANO	202
Latvijas uzņemšana citās starptautiskajās organizācijās	205
Baltijas valstu neatkarības atgūšanas	
starptautiski tiesiskie aspekti	206
Latvijas valstiskās turpināšanās praktiskās sekas	209
Nobeigums	210
Dokumenti par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas	
atzīšanu un diplomātiskajiem sakariem (1991–1998)	215

PIELIKUMI

Publicēto dokumentu hronoloģiskais rādītājs	453
Latvijas valsts atzīšanas, neatkarības atjaunošanas,	
diplomātisko attiecību nodibināšanas un atjaunošanas datumi	
valstu alfabētiskā secībā	471
Biogrāfiskais rādītājs	477
Personu rādītājs	515
Bibliogrāfija	521
Lietotie saīsinājumi	535
Summary	537